Naar het hart van Romeinen

TOM WRIGHT

NAAR HET HART VAN ROMEINEN

Op zoek naar de kern van Paulus' boodschap

Uitgeverij Van Wijnen – Amersfoort

Voor Peter R. Rodgers

Colofon
ISBN: 978 90 5194 650 5
© 2026 Nederlandse vertaling Uitgeverij Van Wijnen
Amersfoort
Into the Heart of Romans © Tom Wright, 2023. Original edition published in English under the title *Into the Heart of Romans* by SPCK Group, London, England.
Vertaling: Zwany Kamerman
Vormgeving: Andries Mol
Omslagillustratie: Adobe Stock
Omslagopmaak: Andries Mol
Bij de vertaling van dit boek is gebruikgemaakt van de NBV21.

Behoudens uitzonderingen krachtens de Auteurswet van 1912 mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen of openbaar gemaakt, op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgevers.
Voor het maken van kopieën uit deze uitgave, ook voor zover toegestaan door de Auteurswet, zijn vergoedingen verschuldigd. Voor betaling van vergoedingen en voor toestemming voor het overnemen van gedeelten in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken wende men zich tot de uitgevers. Tekst- en datamining van (delen van) deze uitgave is uitdrukkelijk niet toegestaan.

Inhoud

Woord vooraf 7

1 Romeinen 8 in context 11
2 Romeinen 8:1-4: geen veroordeling 39
3 Romeinen 8:5-11: de geest geeft leven 75
4 Romeinen 8:12-17: geleid door de geest 99
5 Romeinen 8:17-21: de schepping bevrijd 123
6 Romeinen 8: 22-27: het zuchten van de geest 147
7 Romeinen 8:28-30: vrijgesproken delen in zijn luister 171
8 Romeinen 8: 31-34: als God voor ons is 195
9 Romeinen 8:34-39: niets kan ons scheiden van de liefde van God 219

Bijlage 1: Romeinse eschatologie: een nieuwe gouden eeuw (de eeuw van Saturnus) 243
Bijlage 2: Hebreeuwse eschatologie: de messiaanse tijd en/of de openbaring van Gods glorie 245
Bibliografie 247
Andere boeken van Tom Wright in het Nederlands 251

Woord vooraf

In dit boek verdiepen we ons in wat misschien wel het belangrijkste hoofdstuk uit de belangrijkste brief van Paulus is. Romeinen 8 is enorm indrukwekkend, maar ook heel compact en voor ons soms haast ongrijpbaar. Wat voor de eerste lezers glashelder was, ontgaat ons soms volledig. Dat komt deels omdat we veel later en in een heel andere cultuur leven. Maar het komt ook omdat wij vanuit onze christelijke traditie heel andere dingen van Paulus verwachten dan hij feitelijk zegt, of omdat we in onze moderne christelijke denkwereld geen oog hebben voor thema's die voor Paulus een hoofdrol speelden. Daarom gaan we hoofdstuk 8 in detail bekijken en elk onderdeel bestuderen. Daarna voegen we alles weer samen, zodat we veel beter begrijpen wat Paulus nu eigenlijk zegt. Dat is mijn bedoeling met dit boek.

Ik ben mijn hele leven al gefascineerd door de brief aan de Romeinen. Sinds mijn studie theologie in de jaren '70 heb ik er verschillende boeken en artikelen over geschreven, op academisch niveau als commentator in de New Interpreter's Bible (2003) maar ook in boeken voor het grotere publiek zoals Paulus voor iedereen: Romeinen (2011). In 2013 heb ik *Paul and the Faithfulness of God* en *Pauline Perspectives* geschreven, waarin ik Paulus' theologie diepgaander bespreek. Achterin dit boek is een lijst van relevante publicaties opgenomen.

Tussen 2010 en 2020 was ik bezig met een aantal Bijbelse thema's die ik nog niet diep doordacht had, met name alles rondom

de tempel en wat de vroege christenen daarover onder de aandacht brachten, evenals de vroegchristelijke nadruk op Jezus als de beelddrager uit Genesis 1 en Psalm 8. Twee van mijn promovendi, Chris Kugler en Haley Goranson Jacob, hadden zich hierin verdiept en spoorden mij aan om mijn eerdere opvattingen hierover nog eens te doordenken. Mijn vrienden Brian Walsh en Sylvia Keesmaat moedigden mij hier ook toe aan, in gesprekken en in hun boek *Romans Disarmed* uit 2019. Tot mijn eigen verrassing ben ik daardoor Romeinen 8 echt anders gaan lezen dan bijvoorbeeld in mijn commentaar op Romeinen van een jaar of twintig geleden te vinden is. Ik hoop dat mijn nieuwe standpunten de lezers aanspreken, ook als ik daarin een heel andere denkrichting laat zien.

De beste manier om Paulus te begrijpen is door zijn brieven in de oorspronkelijke taal, het Oudgrieks, te lezen. Maar omdat het merendeel van mijn lezers dat Grieks niet beheerst, zet ik in dit boek het Grieks naast de vertaling[1]. Wie helemaal geen Grieks kan lezen, kan het beste minimaal twee of drie vertalingen bij de hand houden, om te zien hoe lastig het is om Paulus' nuanceringen op te merken. Geen enkele vertaling doet recht aan al zijn hints en verwijzingen.

Ik heb van dit boek een bruikbare gids willen maken om andere teksten van Paulus (of anderen) te bestuderen. In de hoofdstukken waarin de Bijbeltekst wordt besproken, ga ik steeds op drie punten in. Ten eerste bekijken we wat volgens de tekst zelf het hoofdthema is, door naar het begin en het eind van het gedeelte te kijken. Daarna bekijken we de verbindingswoorden die Paulus gebruikt (dus, daarom, maar, etc.) om zicht te krijgen op de onderliggen-

1 Noot van de vertaler: Tom Wright heeft hier zijn eigen Engelse Bijbelvertaling gebruikt. Voor de Nederlandse uitgave is voornamelijk gebruikgemaakt van de NBV21. Waar nodig is van andere vertalingen gebruikgemaakt, dit wordt ter plekke vermeld.

de gedachtengang. Dat doe ik omdat Paulus' zinnen vrijwel nooit een opsomming van losse gedachten zijn, maar juist een logische redenering vormen die op de diepere gedachtengang van Paulus en het evangelie zelf wijzen. Ten slotte kijken we naar de grotere context van zijn uitspraken, naar zijn Joodse achtergrond en naar de Grieks-Romeinse wereld waarin hij werkte, om te zien hoe zijn uitspraken in die natuurlijke achtergrond passen. Binnen dit boek kunnen we dat allemaal niet in detail bespreken, maar een aantal punten is hierbij van vitaal belang.

In dit boek schrijf ik, net als in andere boeken die ik heb geschreven, het woord 'geest' consequent met een kleine letter, ook als het om de heilige geest gaat. Paulus had niet de optie om hoofdletters te gebruiken om goddelijkheid aan te geven. We moeten ons realiseren dat zijn uitspraken over de *pneuma* in een wereld klonken waarin filosofen dat woord op allerlei manieren gebruikten. Om dezelfde reden schrijf ik 'vader', als aanduiding voor God, ook met een kleine letter.

Dit boek is ontstaan vanuit een lessenserie aan Wycliffe Hall in Oxford in het najaar van 2021. Vijftig jaar na mijn studie heb ik daar weer een academische thuisbasis gevonden. Ik ben dr. Michael Lloyd, zijn collega's en hun studenten dankbaar voor hun steun. Ik dank de leden van de Friends of Wycliffe Hall voor hun warme welkom in de Hall, waar gebed, vriendschap en intelligentie gewaardeerd worden. Ik heb de lessen uitgebreid toen ik ze in juni 2022 aan het Truett Seminarie in Waco in Texas mocht geven. Dr. Todd Still bood mij daar een hartelijke ontvangst, terwijl ik bij oude vrienden, Carey en Leanne Newman, thuis verbleef. De Truett-lezingen zijn gecoördineerd door het Wisconsin Center for Christian Studies, onder leiding van dr. David Seemuth. Zij maken mijn lezingen beschikbaar op www.ntwrightonline.org, waaronder ook een cursus waarin een online versie van dit boek beschikbaar is.

Ik wil mijn uitgevers, in het bijzonder Philip Law van SPCK en Katya Covert van Zondervan Academics, zoals gebruikelijk hartelijk danken voor hun hulp en advies in kleine en grote zaken. Mijn dankbaarheid naar mijn gezin, en in het bijzonder mijn vrouw, Maggie, neemt van jaar tot jaar en van boek tot boek toe.

Dit boek is opgedragen aan Peter Rodgers. We studeerden samen in Oxford in de jaren ’70 en we zijn vrienden voor het leven. Gedurende al die jaren, en ongeacht de afstand, moedigde hij me altijd aan, bad hij voor mij, en was hij mijn betrouwbare gesprekspartner, alerte exegeet en wijze pastor.

Tom Wright
Wycliffe Hall, Oxford

1

Romeinen 8 in context

In januari 2000 verhuisde ik met mijn gezin naar hartje Londen. Ik kende Londen toen al een beetje. Ik wist waar ik het Brits Museum, St. Paul's Cathedral en de Tower kon vinden. Ik wist ook waar Buckingham Palace stond, en het Parlement en Westminster Abbey. Ik kende de belangrijkste treinstations van de stad, en kon de belangrijkste locaties in de stad vinden, zoals de Lord's Cricket Ground. Dus ik wist wel iets van Londen. Maar pas toen ik er woonde, zag ik hoe al die dingen bij elkaar hoorden, en hoe ik gemakkelijk van de ene plek naar de andere kon reizen. Als je net zoals ik veel met de metro reist, leer je de weg in een stad niet goed kennen. Ondergrondse treinen doen mij altijd denken aan de wind uit Johannes 3. Je hoort ze wel, maar je weet niet waar ze vandaan komen of waar ze naartoe gaan.

Maar toen we er gingen wonen, vond ik het geweldig om de samenhang te ontdekken en ik heb kilometers door de stad gelopen. Ik stond ook versteld van de kennis van de taxichauffeurs in Londen. Ze kennen dat enorme, complexe systeem door en door. Route-apps vinden ze belachelijk, want de kaart van de stad zit gewoon in hun hoofd. Twee jaar lang verkennen ze de stad, leren het eenrichtingssysteem kennen, bestuderen ze routes en tussendoorweggetjes en maken ze aantekeningen, totdat ze alle straten en belangrijke gebouwen in Londen compleet uit het hoofd kunnen

vinden. Hersenscans hebben aangetoond dat hun brein in dat proces daadwerkelijk verandert. De hippocampus wordt groter naarmate hun ruimtelijke inzicht toeneemt.

Veel christenen kijken net zo naar de brief aan de Romeinen als ik naar Londen keek toen ik er net kwam wonen. Degenen die een boek zoals dit lezen, kennen vrijwel zeker een aantal gedeelten uit het hoofd, zoals Romeinen 3:23 (Iedereen heeft gezondigd en ontbeert de nabijheid van God), of 5:1 (gerechtvaardigd uit het geloof hebben we vrede met God) en 8:28, dat meestal, maar helaas ten onrechte, wordt vertaald als 'voor wie God liefhebben … alles bijdraagt aan het goede'. Velen, hoop ik, kennen 8:39, een vers dat koningin Elizabeth II zozeer waardeerde dat ze het op muziek liet zetten, en voor het eerst uit liet voeren op haar eigen begrafenis, namelijk dat niets 'ons zal kunnen scheiden van de liefde van God, die Hij ons bewezen heeft in Christus Jezus, onze Heer'.

Ik denk ook dat veel christenen Romeinen 12:2 kennen, waar Paulus ons opdraagt te 'veranderen door onze gezindheid te vernieuwen'. Ook weten veel christenen dat Paulus' leer van de rechtvaardiging door het geloof in Romeinen 3 staat. Velen weten dat er al eeuwen gediscussieerd wordt over de vraag of het in Romeinen 7 over een christen of een niet-christen gaat die worstelt met zonde. En zo kan ik nog wel even doorgaan.

Maar ik vraag me af hoeveel mensen weten hoe die gedeelten met elkaar samenhangen. Of reizen we als het ware met de metro door het boek, van het ene losstaande vers naar het andere? Hoeveel van ons kennen bovengronds de weg? Wie weet waar hij het beste kan beginnen als iemand die nog niet zo lang gelooft, of iemand uit de kerk, tegen je zegt dat hij Romeinen heeft gelezen, maar er eigenlijk geen touw aan vast kan knopen?

In dit boek zullen we het bijzondere middelste hoofdstuk uit de brief aan de Romeinen intensief bestuderen, in plaats van het hoofdstuk door te lezen en verder voor lief te nemen. De reden is

dat de kerk als het ware Bijbelse taxichauffeurs nodig heeft; mensen die veel tijd hebben gestoken in rondlopen, de straten leren kennen, de belangrijkste gebouwen weten te staan en weten te vinden, of die via herkenningspunten de weg naar andere bestemmingen kennen. De kerk heeft dringend zowel geschoolde als ongeschoolde leiders nodig, met name voor haar zendingstaak in de wereld. Die leiders moeten grote liefde gaan koesteren voor de grote stad die 'Bijbel' heet, en ernaar verlangen die stad heel goed te leren kennen en anderen er ook wegwijs in te maken. We hebben mensen nodig die in hun hart en hun verstand veranderd zijn door dit verbazingwekkende boek. We hebben mensen nodig met een grotere Bijbelse hippocampus, met een verhoogd theologisch ruimtelijk inzicht. Als je, zoals zovelen, zegt dat je gelooft dat de Schriften 'geïnspireerd zijn en gezag hebben', klink je zomaar als iemand die zegt dat hij een kaart in de auto heeft liggen, dus dat hij er wel komt. Geen enkele zichzelf respecterende taxichauffeur in Londen zou daarmee tevreden zijn.

Een fascinerend aspect aan Paulus' brief aan de Romeinen is dat de brief niet alleen onmisbaar is om zichzelf, maar daarnaast bepalend is voor hoe we de rest van de Schriften lezen, zowel het Oude als het Nieuwe Testament. De brief gaat niet over alles, maar wel over heel veel. En iedereen is het erover eens dat hoofdstuk 8 een van de meest spectaculaire vroegchristelijke teksten is. Het is het hart van de brief, en kan als zodanig claimen dicht bij het hart te komen van waar het in de Bijbel en in heel het christelijk geloof om gaat.

De algemene lijn in hoofdstuk 8 is duidelijk, maar de gedetailleerde argumentatie is complex. In dit hoofdstuk worden de grote Bijbelse en theologische thema's prachtig in elkaar verweven. Romeinen 8 gaat over God de vader, over christologie, over de geest, over Jezus' Messiasschap, het kruis, de opstanding en de hemelvaart. Het gaat over redding, opstanding, verlossing en adoptie (en

deze woorden betekenen allemaal iets anders); het gaat over lijden en luister en gebed en liefde. Het gaat over heiligheid en hoop, over de roeping om ware mensen te zijn door met Gods eigen leven vervuld te zijn. Dit hoofdstuk houdt de verschillende categorieën die theologen geschetst hebben, zoals 'verbond' en 'apocalyptisch', of 'gerechtvaardigd' en 'in Christus zijn' bij elkaar. In Romeinen 8 komen Genesis, Exodus, de Psalmen en Jesaja bij elkaar. En vanaf de hoge top van Romeinen 8 kunnen we in de verte zelfs een glimp opvangen van de laatste hoofdstukken uit Openbaring.

Dat zit allemaal in Romeinen 8, omdat het, zoals predikers het vaak noemen, het sluitstuk is in het leerstuk van 'verzekerd' zijn. Dat is de overtuiging dat 'niets van wat er in de schepping is ons zal kunnen scheiden van de liefde van God in Christus Jezus onze Heer'. Maar die verzekerdheid is niet zomaar een ambitieuze, losstaande droom, maar de climax van een argumentatie die Paulus zeer zorgvuldig heeft opgebouwd. Bovendien past Paulus' redenering niet zo goed bij de gebruikelijke onderwerpen waar voorgangers en theologen sinds de Middeleeuwen, en vooral sinds de 16e-eeuwse Reformatie, op focussen. Wees gerust, alles wat de reformatoren wilden beschermen staat erin. Sinds een jaar of twintig wordt door steeds meer gelovige wetenschappers erkend dat deze argumentatie binnen een groter kader hoort, en dat dat kader er een beetje anders uitziet dan de middeleeuwse vragen waar de reformatoren op ingingen. Het erkennen van die verschuiving komt eigenlijk voort uit de inzichten van de reformatoren zelf, die benadrukken dat de Schriften altijd boven de traditie staan, ook boven de eigen tradities. (Dit klinkt ingewikkelder dan het is. Ik heb het verder uitgelegd in mijn boek *Scripture and the Authority of God*.) Er ontstaan vooral problemen wanneer een bepaalde denominatie zichzelf 'Bijbels' gaat noemen, zonder daarbij per se precies uit te komen bij wat de Bijbel eigenlijk zegt. En dat is, vrees ik, vaak gebeurd, en ook nogal vaak met betrekking tot de uitleg van de brief

aan de Romeinen. Ik denk dat elke nieuwe generatie die de Bijbel bestudeert de taak heeft om nog dieper in de tekst te duiken die we van God zelf gekregen hebben, en die tekst weer opnieuw te laten spreken.

Dat alles betekent, zoals we zullen zien, dat we heel goed moeten kijken wat Paulus hier nu precies zegt. Voor elke volgeling van Jezus is dit hoofdstuk als het ware een stad die je door en door moet leren kennen. De mensen met wie je samen Bijbelstudie doet, met wie je een op een het geloof deelt, voor wie je preekt of aan wie je pastorale zorg verleent, hebben jou nodig om dit hoofdstuk te leren kennen. Mijn doel met deze korte, maar intensieve bespreking is dat je de belangrijkste punten leert herkennen, en hoe die punten met elkaar samenhangen.

We beginnen met een helikopterview, om het terrein te verkennen. Daarna gaan we de straat op, met ons aantekeningenboekje in de hand, om vers voor vers door Romeinen 8 te lopen, totdat we hopelijk onze geestelijke en theologische hippocampus groot genoeg hebben gemaakt voor de taak die voor ons ligt. Ik hoop dat de lezers de smaak te pakken krijgen van gedetailleerde Bijbelstudie en daar de rest van hun leven van gaan genieten, zodat ze na Romeinen 8 de hele brief gaan bestuderen, en daarna heel die grote stad waarvan Romeinen een centraal deel is.

Nu we aan deze reis beginnen, wil ik drie belangrijke waarschuwingen geven. Ze horen bij elkaar, maar voor de duidelijkheid zal ik ze apart bespreken.

Ten eerste wordt Romeinen vaak gelezen als een boek dat vooral, en eigenlijk alleen, over ‘mij en mijn redding’ gaat. Veel lezers kennen het stappenplan van het geloof dat door veel evangelisten en pastoraal werkers gebruikt wordt en op Romeinen is gebaseerd. Die stappen zijn:

1 Ik ben een zondaar, en verdien Gods toorn;
2 Jezus is voor mijn zonden gestorven;
3 Ik geloof in Jezus;
4 Ik ga naar de hemel.

Begrijp me goed, ik heb veel liever dat mensen dit geloven dan dat ze atheïsten zijn. Maar net als de taxichauffeurs die al snel leren dat dwars door de stad rijden moeilijker, maar ook leuker is dan ze eerst dachten, zullen we merken dat Romeinen over veel meer, en heel andere dingen gaat dan deze vier punten.

Paulus heeft het niet alleen over de menselijke zonde en het gevaar van de eeuwige straf. Het gaat om de crisis in heel de schepping, waarin de mens vanaf het begin een vitale rol toebedeeld was. In hoofdstuk 8, het hoogtepunt van de brief tot hier toe, schrijft Paulus dat heel de schepping van het zuchten, het lijden en de chaos gered zal worden, wanneer mensen uit de dood opstaan om eindelijk echt goed over de schepping te heersen. De verlossing is niet alleen maar Gods gave *aan* zijn volk, het is ook Gods gave *door* zijn volk. Dat thema is vaak genegeerd, en met dramatische gevolgen. De eerste waarschuwing is dus dat Romeinen over veel meer en over heel andere dingen gaat dan velen van ons geleerd is.

Dat brengt ons bij de tweede waarschuwing, en die is specifieker. Gedurende honderden jaren hebben christenen hun verhaal verteld, maar hebben ze een belangrijk element gemist. Dat element is de roeping en de daarop volgende geschiedenis van Israël. Onlangs zag ik een boek waarin de schrijver ijverig betoogde dat we het *verhaal* van de Schriften moeten begrijpen. Ja, dacht ik, ja, heel graag – maar toen ik het boek las bleek het om het volgende verhaal te gaan:

1 God maakte de wereld
2 De mensen zondigden
3 God stuurde Jezus
4 Alles is weer goed

Dit is natuurlijk hetzelfde verhaal als wat we net zagen. Maar als je het *Bijbelse* verhaal volgens dit schema vertelt, blijft je met een gapend gat in het midden zitten: hoe zit het met Gods roeping van Israël? Hoe zit het met dat lange verhaal van, zo je wilt, Abraham tot en met Johannes de Doper? Wat is er met het Oude Testament gebeurd, wat Paulus van zo groot belang voor het evangelie acht (zie Romeinen 1:2; 1 Korintiërs 15:3-6)?

Veel christenen, uit vele generaties en allerlei denominaties, zeggen dan vaak: 'Nou, eerst heeft God het geprobeerd door een volk te redden en hen de wet en zo te geven, maar dat werkte niet. Dat plan kon dus in de prullenbak, en God moest het op een heel andere manier aanpakken. Het plan met Israël werd opzij geschoven, en in plaats daarvan werd Jezus gestuurd.' Of een beetje anders, 'het plan met de 'wet' is aan de kant geschoven en nu gaat het om 'geloof'. Er zijn nog steeds theologen die dit verhaal ophangen. Maar daarmee reduceer je het Oude Testament tot een boek over allerlei 'types' en 'figuren', en onduidelijke, losstaande profetieën. Vervolgens moet je ook het Nieuwe Testament flink verbuigen om alles te laten kloppen, want het Nieuwe Testament grijpt zelf terug op de thema's uit het Oude Testament en viert de vervulling ervan, niet de afschaffing.

Soms denken mensen zelfs dat als het in het Nieuwe Testament vooral over het Joodse volk en hun verwachtingen zou gaan, de boodschap niet relevant zou zijn voor de heidenen van toen tot nu (daar horen dan natuurlijk de meeste christenen bij). Er zijn complete schema's opgesteld, met name over de interpretatie van Paulus' brieven, die bij die veronderstelling passen. Maar als we

Paulus willen begrijpen, moeten we ons hier niet mee tevreden stellen.

Volgens Paulus stond Gods doel met Israël altijd centraal en wilde God dat doel altijd al gebruiken voor zijn doel met heel de wereld. Dat hoop ik verderop in dit boek uit te leggen. Gods is met zijn reddingsplan begonnen toen hij Abraham riep, en Gods verbond met Abraham stond daarin centraal. Toen het volk van Abraham zondigde, wat God altijd al wist dat zou gebeuren, (want het waren nakomelingen van Adam en Eva), *ging het plan niet in de prullenbak*. God maakte geen nieuw plan. Voor het verbond had God een gelovige Israëliet nodig, en daarom heeft God Jezus gestuurd, de Messias van Israël. Dat is de gedachtenlijn die de basis vormt van de eerste vier hoofdstukken van Romeinen, ook al blijkt dat niet uit heel veel preken of commentaren.

Als we dieper in hoofdstuk 8 duiken, moeten we ons realiseren dat het woord *Christos* geen naam is. Het betekent 'gezalfde', net als het woord 'messias'. Jezus is de Christus, de Messias, die Israëls roeping en bestemming in zichzelf verenigt. Jezus volbrengt op een indrukwekkende, shockerende en zelfs apocalyptische manier waar het verbond met Israël altijd al voor bedoeld was. We moeten dus niet verbaasd zijn dat de geschiedenis van Israël compleet verweven is met Paulus' uitleg over de redding, met name in Romeinen 8. Dit maakt het allemaal wat ingewikkelder dan veel lezers gewend zijn. Vergelijk het maar met zelf door de straten en steegjes van Londen lopen, in plaats van de metro te nemen. Het wordt een stuk ingewikkelder, maar je krijgt wel veel meer zicht op hoe de stad eigenlijk in elkaar zit. Als we de factor 'Israël' weer meenemen in Romeinen, zullen we beter begrijpen hoe het grotere reddingsplan in elkaar steekt. Dan krijgen we zicht op Gods plan van begin tot eind.

Daarmee komen we bij de derde waarschuwing, die samenhangt met de andere twee. Haal maar even diep adem: onze versie van het

reddingsverhaal begint aan de verkeerde kant. Sinds de middeleeuwen, en misschien nog wel langer geleden, denken christenen dat het doel van het evangelie is dat geredde 'zielen' naar boven, naar de 'hemel' gaan.[1] Vaak lezen we Romeinen, en zeker Romeinen 8, alsof Paulus in de climax aan het eind van het hoofdstuk, in vers 30, zegt dat wie vrijgesproken zijn, zullen delen in Gods luister, en daarmee bedoelt dat 'vrijgesproken zondaars naar de hemel zullen gaan'.

Maar 'delen in Gods luister' is voor Paulus niet hetzelfde als naar de hemel gaan. Hij heeft het zelfs nergens over 'naar de hemel gaan'.[2] De eeuwige zekerheid van Gods volk in het Nieuwe Testament heeft niets te maken met een veronderstelde gelukzaligheid, ergens buiten ons lichaam na onze dood. Het heeft alles te maken met de opstanding uit de dood als een gered en vernieuwd schepsel, dat een waarlijk menselijke rol krijgt toebedeeld. In het Oude en in het Nieuwe Testament, in heel de Bijbel dus, gaat het over God die een wereld schept waarin hij zelf wil komen wonen, en samen wil leven met zijn menselijke schepselen. Aan het eind van de Bijbel lezen we niet over geredde zielen die naar boven, naar de hemel gaan, maar over het nieuwe Jeruzalem dat neerdaalt op de aarde. 'Gods woonplaats is onder de mensen' lezen we in Openbaring 21:3. In Exodus 40 komt de majesteit van de Heer in de tabernakel wonen en in 1 Koningen 8 in de tempel. Nu woont die majesteit in Jezus en door zijn geest woont die majesteit ook in Jezus' volgelingen. Dat is de 'luister' uit Psalm 8, het herstelde gezag van de mens over de wereld. Dat zegt Paulus in Romeinen 5:17, waarmee hij vooruitloopt op

1 Zie: Peter Brown, *The Ransom of the Soul: Afterlife and wealth in early western Christianity* (Cambridge, MA: Harvard University Press, 2015).

2 Zie over de betekenis van 2 Korintiërs 5:1-5, Filippenzen 3:20 en vergelijkbare teksten mijn boeken *The Resurrection of the Son of God* en *Verrast door hoop*.